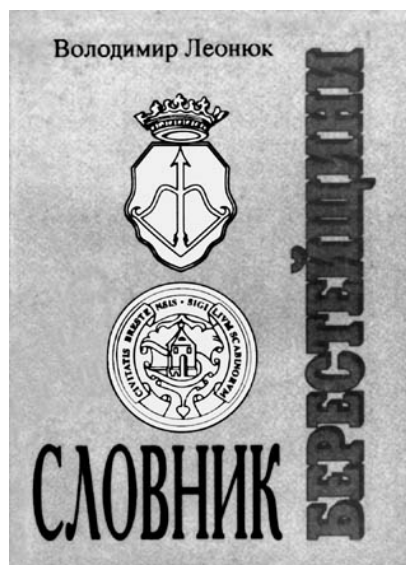

БЕРЕСТЕЙЩИНА — історичний регіон у середній течії [Західного Бугу](#) з центром у м. Берестя (нині Брест, Білорусь). Інші назви — Берестійщина, Берестейська земля, Берестейська волость. В історичних творах, що стосуються минулого Берестейщини, з'являлася низка хибних тверджень, частину з яких спростовано істориками, деякі ж тези і зараз дістають підтримку, що зумовлено політичними міркуваннями. Історіографічні похибки й відверті фальсифікації використовувалися як «аргументи» в історичних дискусіях та політичній боротьбі.

Східнослов'янське населення з'явилося на цій території в перших століттях н. е. (пам'ятки зарубинецької культури в околиці Більська й Бересті). Постійна східнослов'янська колонізація почалася у 2-й пол. 6 ст. У 6–9 ст. належала до території розселення дулібів (волинян) над серед. Бугом, по річки Ливець і Нурець на захід та Ясельду на північний схід. Від 10 ст. — у складі Київської Русі, від 2-ї пол. 12 ст. — Галицько-Волинського князівства. Берестя вперше згадано в Лаврентіївському списку літопису 1017 як Берестій. 1270–88 регіон входив до володінь Володимира Васильковича, 1288–92 — Мстислава Даниловича. У 1-й пол. 14 ст. Берестейщина ввійшла до Туровського князівства (від 1413 — воєводства) у складі Великого князівства Литовського. Берестя 1390 отримало Магдебурзьке право; від 1513 Берестейщина — у Підляському воєводстві, 1566 — окреме Берестейське воєводство, за яким закріпилась назва Берестейщина (сх. частина колишньої Берестейської землі з містами Берестя, Кобрин, Пінськ), а назва Підляшшя — за її зах. частиною (з містами Дорогичин, Більськ, Мельник,

Сураж).

Із регіоном пов'язані життя і діяльність Л. Зизанія, І. Потія, А. Филиповича, [М. Кричевського](#), О. Стороженка, Д. Фальківського. Населення Берестейщини брало активну участь у козацьких повстаннях і Визвольній війні 17 ст. 1657 пінська шляхта проголосила своє входження з усім повітом до Української козацької держави; створено Пінсько-Турівський козацький полк. 1793–95 належала Росії. Російський перепис 1897 на тер. Берестейського і Кобринського повітів зареєстрував 287,4 тис. україномовного населення, 70,7 тис. єврейськомовного, 12,7 тис. польськомовного і 5,6 тис. білоруськомовного. Діяли кооперативи, «Українбанк».

[Берестьким мирним договором](#) 1918 регіон визнано за Україною. 2 січня 1919 німецьке командування передало управління на тер. Полісся крайовому комісарові УНР в Бересті. До компетенції українських органів влади перейшли міське й сільське самоврядування, міліція, загальне шкільництво, судівництво, опіка над хворими й улаштування фінансових інституцій. У Бересті був адміністративний осередок української державної адміністрації Берестейщини, Холмщини і Підляшшя. На території Берестейського і Кобринського повітів перші українські школи було організовано 1917 (загалом 96 українських народних шкіл, у яких навчалося 5,2 тис. дітей, працювало 110 учителів, із них 59 місцевих). Заходами Холмського комітету створено Комісаріат народної освіти для Холмщини, Підляшшя і Полісся. Для забезпечення кадрами народної школи й прогімназії відкін. 1918 в Бересті тричі проведено спеціальні вчительські курси за участю бл. 500 осіб. У Бересті 1918 виходили часописи «Мир» і «Вісник Холмського губерніального староства», випущено «Український буквар» А. Савчука; 1919 у Бересті опубліковано «Просвітній український календар». На поч. 1919 Берестейщину окупувало польське військо. У 20–30-х рр. належала до Поліського воєводства. Від 1918 розпочало діяльність товариство «Просвіта» (очолювали [П. Артем'юк](#), В. Дмитріюк, В. Криницький), яке підтримувало Українську приватну школу ім. О. Стороженка (1924–35). «Просвіта» на землях Берестейщини діяла легально лише 1923–35. У 1927 відбувся воєвод. з'їзд, на який прибуло 120 делегатів. З'їзд визнав діяльність Товариства потрібною для краю і дав відсіч спробам КП Зх. Білорусі зробити «Просвіту» своїм легал. додатком. 1935 П. Артем'юка ув'язнено у Березі Картузькій, але Товариство діяло до 1938. Від поч. 20 ст. працювала театральна трупа О. Василенка, який організовував також зібрання з читанням української класики, святкування Шевченкових ювілеїв. Під час 2-ї

світової війни виходило «Наше Слово», а в Пінську — «Пінська газета» (ред. обох Ф. Дудко).

Після 2-ї світової війни українські школи ліквідовано. Автохтонне населення Берестейщини, яке здавна входило до українського етнічного ареалу, розмовляло **західнополіським діалектом** української мови. Однак після приєднання цієї території (1939–41, від 1944) до Білоруської РСР щодо етнічно української людності стало входити в ужиток визначення «білоруси», яке мало тут переважно територіально-політичний характер. Від поч. 90-х рр. пожвавився український культурно-освітній рух. 1990 засновано Українське громад.-культурне об'єднання Брестської обл., виходила г. «**Голос Берестейщини**» (1991–96). 1994–99 діяло об'єднання «Просвіта Берестейщини» ім. Т. Шевченка, яке видавало часопис «**Берестейський край**». Від 1996 у Брестському університеті діє кабінет україністики; викладають українську мову й літературу та історію України, працює студентська спілка «Берегиня». 2002 в м. Брест встановлено пам'ятник Т. Шевченку.

Рекомендована література

1. Тисяча років стремління Берестейщини до єдності з Україною. Лц., 1990;
2. Петренко А. Берестейщина в складі УНР // Берестей. край. 1996. № 2;
3. J. Hawryluk. Ziemia Brzeska w dobie państwowości ruskiej (X–XIV w.) // Krakowskie Zeszyty Ukrainoznawcze. 1996–97. T. 5–6;
4. Винниченко І. Українці Берестейщини, Підляшшя і Холмщини в першій пол. XX ст.: Хроніка подій. К., 1999;
5. Гаврилюк Ю. Берестейщина – регіон у лабетах геополітики // ПУ. 2002. № 3–4;
6. Лоза Ю. Західне Полісся: етнічні межі і політичні кордони // Там само;
7. Климчук Ф. Говірки Берестейсько-Пинського Полісся // Там само.

Я. Д. Ісаєвич, В. Леонюк

Бібліографічний опис:

Берестейщина / Я. Д. Ісаєвич, В. Леонюк // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. — К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2003. — Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-39392>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).